ADELA DRĂGUȚOIU

PROBLEMATICA PRINCIPIULUI UNICITĂȚII FUNCȚIILOR SINTACTICE ÎN GRAMATICA ROMÂNEASCĂ

0. În articolul de față vom face câteva comentarii privitoare la principiul unicității funcțiilor sintactice în grupul[1] verbal şi în cel nominal, teoretizat de Dumitru D. Draşoveanu (1971; 1997) şi redefinit în GBLR (2010). Punctul principal de interes îl reprezintă grupul nominal, însumând subordonații substantivului-regent.

1. Studiul nostru are ca punct de plecare şi fundament principiul unicității funcțiilor sintactice (Draşoveanu 1997, p. 67)[2], care constă în „imposibilitatea existenței, în dependența unui termen regent, a unui al doilea termen subordonat, construit în acelaşi fel cu unul dat". Este evident că ne aflăm în zona subordonării, deoarece unicitatea se opune, în cadrul sistemului sintactic, multiplicității (a se vedea subiectul multiplu, numele predicativ multiplu etc.; Draşoveanu 1997, p. 59 şi urm.).

1.1. Unicitatea acționează numai în cadrul sintagmei subordonative[3], o structură sintactică de tipul unui grup binar, format dintr-un termen regent şi unul subordonat, în care relația (în acest caz, subordonantă) construieşte şi organizează termenii. Modalitățile de realizare a relației subordonatoare sunt: *flexiunea* (a se vedea cazurile de ordinul 1), manifestându-se numai la substantive şi pronume (*ibidem*, p. 94 şi urm.) – *Studenta* ***Popescu*** *şi-a pregătit lucrarea* (N_1)*/Florile* ***mamei*** *sunt uscate* (G_1)*/Stai* ***locului***!(D_1)*/Am văzut-****o pe Ileana*** (Ac_1)*/Nene* ***Iancule***[4]*, ne dai scrisoarea?* (V_1); *acordul* (la cazurile de ordinul 2), tipic adjectivului – ***Frumoasă*** *fată, unde fugi?* (V_2); *joncțiunea* (cu ajutorul elementelor jonc-

[1] Prin termenul de *grup* (sintactic) vom subînțelege, deocamdată, o serie de constituenți ierarhizați, grupați/subordonați unui cap de grup/centru, consituenți concretizați pe baza „disponibilităților combinatorii ale centrului" (GBLR 2010, p. 662).

[2] În Draşoveanu 1971, p. 325–355 se face pentru prima dată referire la principiul unicității funcțiilor sintactice.

[3] Sintagmele subordonative pot fi interpropoziționale (un termen într-o propoziție, celălalt în alta, la nivel de frază), respectiv intrapropoziționale (ambii termeni în aceeaşi propoziție, la nivel de propoziție) (Draşoveanu, 1997, p. 28 şi urm.).

[4] ***Iancule*** (V_1) poate fi considerat drept o deviație de la „atributul substantival nominatival" (a se vedea: *Nene* ***Iancu,*** *unde mergi?*) (Neamțu 1999, p. 48–49).

DACOROMANIA, serie nouă, XXIII, 2018, nr. 1, Cluj-Napoca, p. 47–63

BDD-A28106 © 2018 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.25 (2026-09-15 08:20:58 UTC)

ționale[5] (pentru cazurile de ordinul 3, a se vedea situația substantivului şi a substitutelor lui) – *Câmpul e plin* ***de flori*** (Ac_3)/***De-a lungul drumului*** *şanțurile sunt pline de apă* (G_3)/***Datorită lui*** *s-a putut întoarce acasă* (D_3); *aderența* (conectiv zero), specifică adverbelor şi, parțial, gerunziilor şi infinitivelor – *Întorcerea* ***acasă*** *i-a făcut bine/Aleargă* ***repede****.*

1.2. Pentru enunțarea principiului unicității, D. D. Draşoveanu (1997, p. 67) nu recurge la criteriile de clasificare a funcțiilor sintactice tradiționale. Definirea principiului unicității este delimitată, prin urmare, numai prin prisma construcției termenului subordonat (flexiune, acord, joncțiune)[6].

1.3. Principiul unicității funcțiilor sintactice se poate verifica cel mai bine, cu excepțiile de rigoare, în sintagmele cu termen regent verb; în schimb, odată cu atributul adjectival, „unicitatea încetează" (Draşoveanu 1997, p. 66). Se iau în considerare (selectiv)[7], pentru exemplificare, funcțiile realizate cazual, prin acord şi cu ajutorul prepozițiilor.

1.3.1. Funcții sintactice realizate cazual:

1.3.1.1. Complementul direct: *Ele* ***se*** *vor vedea* ****filmul***. Pronumele reflexiv ***se***[8] anulează posibilitatea existenței lui ***filmul***, modul de realizare a acestuia fiind unul cazual. Însă există şi excepții:

1.3.1.1.1. Dublarea complementului direct: *Am văzut-****o pe Maria***. Excepția se manifestă doar la nivelul expresiei (două funcții realizate în acelaşi fel, prin Ac_1), pentru că la nivelul conținutului cele două complemente directe trimit la acelaşi referent.

1.3.1.1.2. Verbele dublu tranzitive[9], ce pot accepta prin natura lor două complemente directe, unul al lucrului[10] şi unul al ființei, construite în acelaşi fel, prin Ac_1, ce nu au acelaşi referent: ***M****-a învățat* ***gramatică***.

1.3.1.2. Complementul indirect în D_1: *Ei nu* ***îşi*** *vorbesc* ****cuiva*** *de multă vreme.* Prezența lui ***îşi*** îl anulează pe ***cuiva***. Excepțiile pot fi următoarele:

1.3.1.2.1. Dublarea complementului indirect: ***I****-am dat* ***Ioanei*** *o carte*. Sunt prezente două complemente indirecte, realizate în acelaşi fel şi având acelaşi referent.

[5] La nivel interpropozițional, relația subordonatoare (sau „subordonantă") este reprezentată prin elementele subordonatoare (conjuncții, locuțiuni conjuncționale, pronume şi adverbe relative), termenul regent, un cuvânt, se află în propoziția regentă, iar termenul subordonat este însuşi predicatul propoziției subordonate. Prin urmare, este vorba despre o sintagmă subordonativă interpropozițională.

[6] Aderența nu a fost detaliată.

[7] Vom enumera în continuare exemplificările privind funcțiile sintactice şi excepțiile de la principiul unicității funcțiilor sintactice, câteva dintre ele fiind preluate ca atare din Draşoveanu 1997, p. 61–66.

[8] A se vedea ***se*** ca reflexiv impersonal, care, în mod obligatoriu, intranzitivizează verbul: ***S****-a predat întregul capitol*; ***capitol*** nu are cum fi complementul direct ale verbului, tocmai din cauza prezenței lui ***se*** care ocupă poziția de Ac_1. De fapt, orice pronume reflexiv poate ocupa locul unui complement direct, consumând valența de tranzitivitate a verbului (Neamțu 2004, p. 41 şi urm.).

[9] GBLR (2010, p. 448–453) invocă acelaşi principiu al unicității funcțiilor sintactice pentru a susține deosebirea complementului secundar (= complement direct al lucrului) de complementul direct.

[10] Nu este în intenția noastră să detaliem polemica privind conceptul de caz neutru, Ac lucrului, datorită imposiblității înlocuirii lui cu un clitic în Ac.

BDD-A28106 © 2018 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.25 (2026-09-15 08:20:58 UTC)

1.3.1.2.2. Dativul posesiv*: **Şi**-a adresat **elevilor** întrebarea*. ***Şi-*** şi ***elevilor*** sunt în D_1, au acelaşi mod de realizare, dar, din punct de vedere sintactic, primul ar fi tradiționalul atribut pronominal dativ (aşa-numitul D_1 posesiv)[11], iar cel de-al doilea D_1 este complementul indirect al verbului.

1.3.1.2.3. Dativul etic: *Şi **mi ți**-l luă şi **mi ți**-l trânti de pământ*. Acest tip de D_1 nu are în vedere un referent anume.

1.3.1.3. Subiectul în N_1. Este imposibilă existența a două subiecte necoordonate, în afară de anumite contexte: *Vine **ea mătuşa** Mărioara.* Conform GLR (1963 II, p. 84 şi 92) este vorba despre anticiparea sau reluarea subiectului[12].

1.3.1.4. Atributul genitival (în G_1): *maşina **studentului** *studentei. Studentei*** este anulat datorită lui ***studentului***, dar în exemplul *maşina **mamei tatălui** meu*, avem de-a face cu două sintagme: ***maşina mamei*** şi ***mamei tatălui*** (şi o a treia sintagmă: ***tatălui meu***), prin urmare principiul unicității este respectat.

1.3.2. Funcții sintactice realizate prepozițional[13] (selectiv):

1.3.2.1. Atributul prepozițional: *creionul **din penar** *din geantă*** (vezi Draşoveanu 1997, p. 61). După opinia autorului, este o exprimare imposibilă, dacă se respectă condițiile ca ***penar*** să fie nearticulat şi să nu existe nicio virgulă, respectiv pauză, între aceasta şi următorul cuvânt. În schimb, în cazul în care ar exista pauza/virgula, unicitatea s-ar preschimba în multiplicitate, prin coordonare[14].

1.3.2.2. Complementele (construcțiile cu prepoziție):

1.3.2.2.1. Complemente construite cu aceeaşi prepoziție, subordonate aceluiaşi termen regent „fără ca ele să fie excepții[15] de la unicitate, cu restricția ca prepoziția să aibă sensuri diferite” (*ibidem*): ***la ora** opt va sosi **la noi***. Observăm în acest context că unicitatea sintactică nu se poate verifica prin modul de realizare a complementului circumstanțial de loc/circumstanțialului de timp. Este vorba despre acelaşi Ac_3, însă, din punctul de vedere al sensului, este vorba despre două circumstanțe diferite, cu statut deosebit: complementul circumstanțial de loc completează semantic verbul (a se vedea statutul complementului, respectiv al circumstanțialului, *infra*, **2.1.2.** şi **2.3.**), pe când circumstanțialul de timp are un statut facultativ.

1.3.2.2.2. Construcții prepoziționale pe lângă regenți ale căror valențe (două) trebuie actualizate simultan: *Trenul circulă **de la Oradea la Cluj**/**Dintr-o femeie***

[11] Nu ne oprim asupra statutului funcțional al D_1 posesiv. Se pare că D. D. Draşoveanu îl considera printre excepțiile acceptate în aplicarea principiului unicității. GBLR (2010, p. 498–504) îl va defini drept complement posesiv.

[12] A se vedea şi alte exemple, respectiv comentarii legate de statutul demonstrativului şi al pronumelui personal (*Aşa sunt **ăştia tinerii**!/**Voi românii** aveți un complex de inferioritate etc.*) la Drăguțoiu 2017, p. 63–64.

[13] D. D. Draşoveanu nu insistă, în demonstrație, asupra complementelor circumstanțiale, variante circumscrise unui criteriu extralingvistic.

[14] În româna vorbită, o asemenea exprimare (*creionul **din penar*** [,] ***din geantă***) este des folosită: cel de-al doilea „atribut prepozițional” credem că aduce o informație de tip localizare în plus, situându-se, totuşi, în afara coordonării propriu-zise (nu se poate înlocui virgula/pauza printr-un *şi* copulativ).

[15] Atragem atenția că nu este considerată o excepție de la unicitate dublarea complementului direct, indirect sau a subiectului, ce aveau în comun referentul, în general.

BDD-A28106 © 2018 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.25 (2026-09-15 08:20:58 UTC)

tânără şi frumoasă s-a tranformat ***într-o bătrână*** *încovoiată de ani.* Remarcăm similitudinea, până la un anumit punct, cu situația verbelor aşa-numite dublu-tranzitive, doar că, în cazul de mai sus, flexiunea cazuală este mult mai evidentă datorită prepozițiilor care impun Ac. D. D. Draşoveanu integrează acest tip de construcții în sfera excepțiilor de la principiul unicității.

1.3.3. Funcții realizate prin acord de tip adjectival:

1.3.3.1. Autorul recunoaşte unicitatea numelui predicativ, respectiv a elementului predicativ suplimentar: *Fetele sar în sus* ***vesele *zglobii*** *de bucurie/Fetele sunt* ***vesele *zglobii***. Adjectivele nu sunt coordonate, aşadar contextele sunt imposibile din punctul de vedere al românei literare.

1.3.3.2. Conform lui D. D. Draşoveanu (1997, p. 66), odată cu atributul adjectival unicitatea se sfârşeşte. Pot exista mai multe adjective, de diferite origini (propriu-zise, pronominale, verbale etc.), dispuse în jurul aceluiaşi substantiv: ***Toate aceste frumoase*** *femei* ***tinere*** *au fost prezente aseară la banchet*.

1.4. Vom aduce câteva completări/comentarii legate de principiul unicității funcțiilor sintactice susținut de D. D. Draşoveanu.

1.4.1. Din punctul de vedere al construcției termenului subordonat, este evident că principiul unicității pare să funcționeze cel mai bine în cadrul sintagmei cu termen regent verb şi sateliții săi principali, complementul direct/indirect/indirect prepozițional, respectiv în relație cu subiectul. Explicația constă în faptul că verbul (cu puține excepții), spre deosebire de substantiv, nu poate exista fără complementele sale/subiectul său. GALR 2005, GBLR 2010 etc. se vor folosi de conceptul de statut obligatoriu al complementului direct/indirect etc. (vezi *infra*, **2.1.2.**), ce întregesc semantic verbul.

1.4.2. Circumstanțialele (construite prepozițional) par să iasă din domeniul unicității realizării sintactice; există circumstanțiale construite la fel, dar semantic diferite (vezi *supra*, **1.3.2.2.1**.) *vs* circumstanțiale construite la fel şi cu aceeaşi 'valoare' semantică, de localizare: *Balonul plutea* ***de-a lungul țărmului, deasupra grămezilor de alge*** – credem că cel de-al doilea circumstanțial de loc nu se subordonează direct verbului, ci circumscrie informația oferită de primul circumstanțial. Presupunem că are rol apozitiv.

1.4.3. Din demonstrația lingvistului clujean lipsesc exemplificările referitoare la funcțiile sintactice realizate prin aderență (aceleaşi circumstanțiale); redăm un exemplu (preluat din Irimia 2000, p. 335): *O toamnă va veni* ***cândva târziu*** – sunt două adverbe cu aceeaşi valoare semantică, temporală 'indefinită'/temporală 'definită'; cel de-al doilea adverb încearcă să circumscrie temporal (aproximativ) incertitudinea primului adverb[16].

1.4.4. Conținutul semantic al substantivului-regent rareori are nevoie de subordonați care să-i întregească sensul, precum un complement direct în raport cu verbul său. De aceea, credem că principiul unicității subordonaților numelui, cel

[16] Despre detalierea informațiilor în cazul circumstanțialelor, vezi Pană-Dindelegan 2010, p. 99.

BDD-A28106 © 2018 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.25 (2026-09-15 08:20:58 UTC)

puțin, trebuie redefinit/reevaluat. Modul de construcție/realizare a subordonatului nu este suficient în redefinirea acestui principiu, prin urmare, este necesară, deocamdată, o reclasificare[17] a funcțiilor sintactice, conform unui criteriu semantic, în sintagmele cu regent substantiv. E suficient să facem referire la adjuncții/'atributele' adjectivale aflate în vecinătatea substantivului, unde principiul unicității încetează (vezi *supra*, **1.3.3.2.**): ***Toate aceste frumoase*** *femei* ***tinere*** *au fost prezente aseară la banchet*; adjectivele ***toate***, ***aceste***, ***frumoase/tinere***, deşi au în comun acordul, totuşi, din punct de vedere semantic[18], sunt diferite: cuantifică (***toate***), 'localizează' (***aceste***), modifică (***frumoase/tinere***).

1.4.5. Principiul unicității funcțiilor sintactice (în structurile cu substantiv regent) s-ar putea aplica nu numai în sintagma propriu-zisă, ci şi pe niveluri de subordonare/ierarhizare a subordonaților: *femei tinere* ar putea fi considerată o sintagmă sudată, iar ***frumoase***, un atribut/modificator al întregului grup pomenit. D. D. Draşoveanu (1971, p. 331) observă că atributul, în totalitatea lui, făcându-se abstracție de felul de construcție al acestuia (prepozițional, prin flexiune etc.), „nu cunoaşte unicitatea"; se dă ca exemplu grupul *puterea impresionantă de creație a omului*, unde fiecare atribut se subordonează substantivului *puterea*, fără ca acestea să fie coordonate. Însă lingvistul adaugă în aceeaşi observație că „la nivelul categoriilor logice corespondente, unicitatea o putem regăsi în faptul că fiecare notă afirmată printr-un atribut determină sfera nou obținută (determinată) prin atributul precedent" (*ibidem*): *de creație* determină „sfera" grupului *puterea impresionantă*, iar *a omului* pe cea reprezentată prin *puterea impresionantă de creație*.

2. În GALR 2005, p. 56 şi în GBLR 2010, p. 24, principiul de unicitate sau principiul unicității[19] este definit puțin diferit: „într-o structură primară nu pot exista mai multe complemente cu aceeaşi funcție sintactică, iar un centru nu poate atribui decât o singură dată acelaşi rol tematic". Acest principiu organizează numai grupurile sintactice cu centru predicativ[20] şi complementele acestora, cu alte cuvinte vizează doar grupul verbal[21], cel mai complex, deoarece este singurul dintre

[17] D. D. Draşoveanu (1997, p. 67) atrage atenția asupra criteriilor de clasificare a funcțiilor sintactice ca fiind eterogene, existând controverse nesoluționate definitiv pe marginea lor: atributul// complementul direct/indirect//circumstanțialul; aşadar, pentru enunțarea principiului unicității, este nevoie de ceva mult mai clar, manifestat exclusiv la nivelul expresiei, adică de modul de realizare a funcției sintactice.

[18] Nu intenționăm să facem o clasificare semantică riguroasă a adjectivului (vezi Brăescu 2012), ci sesizăm numai diferențele minimale existente între adjectivele respective.

[19] O reluare a acestui tip de definire a principiului unicității ce organizează numai grupul verbal, adică un singur tip de complement este atribuit de fiecare verb, ne este oferită în Pană Dindelegan 2010, p. 93 şi urm.

[20] E vorba de cel caracterizat prin predicativitate (prin prezența categoriilor de mod, timp, număr şi persoană). Totuşi, adăugăm şi verbul la o formă non-finită, care îşi păstrează capacitatea de a atrage complemente.

[21] Este o notă importantă adusă de autori (GBLR 2010, p. 666), întrucât complementul numelui (cerut de substantive de origine verbală: *formarea* ***națiunii***, de origine adjectivală: *egalitatea* ***şanselor***, substantive relaționale: *mamă-****sa***) nu face parte din grupul complementelor care se supun principiului unicității.

BDD-A28106 © 2018 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.25 (2026-09-15 08:20:58 UTC)

grupurile sintactice (nominale, adjectivale, interjecționale etc.) care se poate constitui într-o propoziție finită.

2.1. Vom aduce câteva adăugiri[22] definiției unicității pe care am dat-o mai sus, adăugiri ce ar putea completa înțelegerea conceptelor acesteia: structură primară, complement, centru de grup, rol tematic.

2.1.1. Structura primară este definită în opoziție cu cea reorganizată (rezultatul unei combinări a două structuri primare, în urma căreia se pot delimita complementul posesiv, complementul de agent şi predicativul suplimentar); această structură primară este organizată în jurul unui verb-predicat (în mod necesar), ce implică complementele matriciale (subiectul, complementul direct, complementul secundar, complementul indirect, cel prepozițional, numele predicativ şi complementul predicativ al obiectului[23]), cerute *obligatoriu* de structura semantică a verbului în cauză.

2.1.2. Complementul este, aşadar, conținut în structura semantică a centrului (un verb sau un substantiv de origine verbală/adjectivală), are un statut obligatoriu, deoarece participă la profilarea semantică a verbului, influențând în mod definitoriu nucleul semantic al acestuia din urmă (vezi şi Pană Dindelegan 1978, p. 593–594). Autorii gramaticii academice au în vedere numai complementul din grupul verbal în descrierea principiului unicității.

2.1.3. Centrul atribuie o singură dată funcții sintactice, respectiv funcții semantice subordonaților, respectându-se, deci, principiul unicității (adăugăm noi). Funcțiile semantice sunt denumite roluri tematice (Agent, Pacient, Temă, Experimentator, Beneficiar, Instrument etc.).

2.2. Excepțiile de la principiul unicității (GBLR 2010, p. 24–25) se limitează aproximativ la ceea ce D. D. Draşoveanu anunțase deja în articolul său: funcțiile sintactice în coordonare (vezi multiplicitatea) şi funcțiile sintactice dublate, complementul direct şi cel indirect.

2.3. În consecință, conform GBLR 2010, sunt în afara principiului unicității complementul de agent, complementul posesiv (D_1 adverbal) şi predicativul suplimentar, fiindcă sunt funcții sintactice ale unei structuri reorganizate, nu ale uneia primare/de bază, circumstanțialele de loc, de timp, de mod, de cauză, de scop, de instrument etc., funcții sintactice facultative (GBLR 2010, p. 655), necerute de configurația semantică a verbului-centru predicativ[24], funcțiile sintactice din grupul nominal: determinantul, cuantificatorul, modificatorul, posesorul, complementul

[22] Adăugirile parafrazează definirile/explicațiile referitoare la fiecare dintre conceptele-cheie, date de acelaşi tratat academic pomenit (*apud* Drăguțoiu 2014, p. 141–143).

[23] Din enumerarea de mai sus lipsesc complementele circumstanțiale, cerute obligatoriu de verb: cel de loc (*Stau **pe scaun***), de timp (*Textul datează **din secolul al XVII-lea***), de mod (*Se comportă **bine***) şi cel cantitativ (Cântăreşte **trei kilograme**).

[24] Vezi şi Pană Dindelegan (2010, p. 99): circumstanțialele nu se supun principiului unicității, fiind posibilă existența, pe lângă acelaşi verb, a mai multor circumstanțiale, dar care „detaliază informația oferită de primul" – *Alergase **până aici, aproape, la doi paşi de casa Ioanei**, şi pe urmă renunțase/**Demult, acum vreo 15 ani**, i se întâmplase să-şi întâlnească perechea* (exemplele sunt preluate din lucrarea citată mai sus). Detalierea de care vorbeşte autoarea credem că are rol explicativ/ apozitiv.

BDD-A28106 © 2018 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.25 (2026-09-15 08:20:58 UTC)

numelui[25]. Amintim că GBLR 2010 (p. 361–386) desființează denumirea de atribut, respectiv criteriile clasice[26] de clasificare a subordonaților numelui, dând prioritate rolurilor sintactice şi semantice în raport cu numele-centru de grup şi funcțiile sintactice ale grupului adjectival, adverbial şi interjecțional (patronate de un adjectiv/adverb/interjecție): complementul comparativ, complementul prepozițional, complementele circumstanțiale etc.

Precizare: în demersul nostru, ne vom folosi de numirile funcțiilor sintactice (mai ales ale celor ce fac parte din grupul nominal) stabilite de GBLR.

2.4. Comentarii:

2.4.1. Făcând abstracție de posibilitatea verbului de a conferi un rol tematic unic complementelor, se pare că principiul unicității ține calitatea *obligatorie* a unei funcții sintactice[27]. Prin urmare, deducem noi, verbul împreună cu subordonații lui *obligatorii* (subiect[28], complement direct, complement indirect etc.) formează un bloc compact, deoarece, în principiu, verbul se cere desăvârşit într-un fel sau altul prin complementele sale. În consecință, circumstanțialele, având caracter *facultativ*, se subordonează blocului/grupului compact al verbului. În exemplul *{[Maria s-a certat (cu prietena ei)] două ore} în bucătărie*, blocul compact ar putea fi verbul-predicat (incluzând şi pronumele său reflexiv), care trebuie actualizat prin subiect (dacă acceptăm condiția lui de subordonat al predicatului) şi complementul său prepozițional; circumstanțialul de timp, datorită poziției inițiale, presupunem că se subordonează grupului cuprinzând complementele, iar cel de loc se raportează la întregul bloc sintactic. Dat fiind că în limba română topica circumstanțialelor este aproximativ liberă (datorită însuşirii lor *facultative*), importantă este în această chestiune intenția vorbitorului de a se focaliza pe o anumită circumstanță.

2.4.2. Principiul unicității, explicat şi delimitat de GBLR 2010, guvernează numai grupul verbal. Este vorba despre acel grup verbal, adăugăm noi, compact/sudat, incluzând verbul şi complementele sale. În schimb, în grupul nominal este eliminat, întrucât numele, cu excepția celui de origine verbală/adjectivală (care a moştenit complementele), nu are nevoie să fie completat în circumscrierea sa semantică.

---

[25] În GR 2013 (p. 349–370), conceptul de complement al numelui va fi înlocuit cu cel de „arguments of the noun", iar din sfera modificatorilor se vor desprinde apozițiile şi clasificatorii. Vom reveni cu detalii legate de această re-organizare a funcțiilor sintactice din grupul nominal.

[26] Nici în cadrul grupului verbal, *numirile* funcțiilor sintactice, mai ales ale celor necircumstanțiale, nu sunt conforme unui criteriu semantic şi sintactic foarte clar delimitat; D. D. Draşoveanu (1992, p. 54–55) contestă deosebirile semantice şi/sau sintactice dintre conceptele de tranzitiv–intranzitiv, respectiv direct-indirect: ataşarea „directă" are loc şi-n cazul complementului în Ac, şi în cazul celui în D, prin desinență; ataşate în mod direct sunt şi adverbele/interjecțiile etc. Autorul soluționează problema în funcție de modul de realizare a funcției: complement-obiect acuzatival, dativ şi prepozițional.

[27] Câteva note despre calitatea mai mult sau mai puțin obligatorie a subordonaților numelui, atât a complementului numelui, determinantului cât şi a modificatorului, precum şi o succintă trecere în revistă a acestui fenomen în literatura de specialitate (românească) vezi la Drăguțoiu 2015.

[28] Nu ne pronunțăm asupra statutului de subordonat al subiectului față de verb.

BDD-A28106 © 2018 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.25 (2026-09-15 08:20:58 UTC)

2.5. Vom comenta în continuare, pe scurt, funcțiile sintactice existente în grupul nominal (cf. GBLR 2010 şi GR 2013), din punctul de vedere al principiului unicității.

2.5.1. Definirea determinantului (GBLR 2010, p. 364–365) este importantă: „având în vedere că integrarea în enunț a unui grup nominal se realizează o singură dată, poziția de determinant din cadrul grupului este unică" şi *obligatorie*[29], iar, din punct de vedere semantic, acesta atribuie interpretarea definită/nedefinită respectivului grup nominal (vezi şi Bidu-Vrănceanu *et alii* 1997, p. 158–159). Deține cea mai importantă poziție în grupul nominal, deoarece este „responsabil, din punct de vedere sintactic, de legitimarea [...] unui argument în structura propoziției" (Nicolae 2011, p. 637). Determinantul poate fi un articol definit/indefinit[30] sau un adjectiv (de origine pronominală/din numeral) antepus substantivului: *Băiat**ul**/Frumos**ul** băiat se ridică de pe scaun//(**Doi** copii) se plimbau pe stradă//I-am dat (**acestui** om)(**un** cadou).*

Observație. În literatura de specialitate, s-a vehiculat ideea de prezență obligatorie a articolului definit pe lângă un substantiv/nume. Ion Coteanu (1969, p. 60–62) se referea la fenomenul de determinare obligatorie, respectiv facultativă a substantivului prin articol, în grupuri de câte două substantive, dintre care al doilea este în G (*părul fetei*), la substantivul în D (*spune omului*), la unul urmat de posesiv (*pomul tău*) etc. Gabriela Pană Dindelegan (1978, p. 594–595) enumeră anumite particularități de articulare/nearticulare a substantivului, particularități definite drept factori contextuali ai substantivului: predeterminanții adjectivali pronominali (*alt*, *acest*, *acel*, *celălalt*, *acelaşi*, *care*, *ce*, *fiecare*, *oricare*, *orice*) cu statut obligatoriu – **Şcolar a întârziat//**Alt** şcolar a întârziat*; predeterminanții de tipul *toți*, *însuşi*, facultativi – ***Toți** studenții m-au ajutat/ Studenții m-au ajutat* etc. Melania Florea (1983, p. 115–130) identifică articolele drept adjuncți obligatorii[31] ai substantivului, dar, din punctul de vedere al determinării, şi membrii clasei adjuncților pronominali conferă numelui caracteristica de determinat definit/ indefinit – ***acel** băiat/**vreun** băiat* etc.

Excepția, aparentă, conform lui Al. Nicolae (2011, p. 638–639), de la unicitate a determinantului: *determinantul emfatic* (exprimat prin demonstrative postnominale şi demonstrativul semiindependent *cel*) supradetermină sau dublează articolul definit: fenomenul dublării, după autor, nu ar reprezenta o excepție propriu-zisă,

[29] Mai ales când vorbim despre grupurile nominale cu funcția de subiect, complement direct, complement indirect, ce trimit la entități, nu la proprietăți: *Caut **profesor de română*** (***profesor*** trimite la o proprietate pe care o entitate/individ ar trebui s-o aibă) ***vs** Îl caut **pe profesorul meu de română*** (același nume face referire la un anumit individ) (GBLR 2010, p. 365–366).

[30] G. G. Neamțu (2000, p. 30–31) deosebeşte articolul determinativ (ce exprimă determinarea la substantive sau cuvinte substantivate, având ca subspecie articolul anticipant: *frumos**ul** copil*) de cel formativ (din structura pronumelui de politețe, din cea a pronumelor nehotărâte – *unul*, *altul*, din structura numeralului ordinal şi din cele ale prepozițiilor şi locuțiunilor prepoziționale – *înaintea*, *în jurul* etc.) şi de cel cazual (ca morfem exclusiv cazual pentru substantivele proprii şi cele comune în V).

[31] Cu excepția substantivelor cu prepoziții, având valori semantice diverse: conținut (*pungă **cu zahăr tos***), materie (*bluză **din lână roşie***), posesie (*pantofi **cu toc înalt***) etc. (Florea 1983, p. 128).

BDD-A28106 © 2018 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.25 (2026-09-15 08:20:58 UTC)

așa cum nici dublarea complementului direct/indirect nu ar contrazice principiul unicității în grupul verbal – *Băiatu**l acela, de-acolo**, pare bolnav*. Atragem atenția asupra grupului prepoziție + adverb din ultimul exemplu, care, după opinia noastră, are acelaşi rol semantic de (supra)determinare ca şi demonstrativul.

Observație. Suntem de părere că pot exista mai multe trepte/nivele ale determinării, respectiv ale supradeterminării, particularizându-se, prin urmare, în mod succesiv numele în spațiul fizic al vorbirii. Această particularizare poate fi realizată prin cuvinte/grupuri de cuvinte, altele decât demonstrativele; ceea ce au în comun ține de calitatea de a 'localiza' în spațiu şi timp numele în comunicare. Aducem în discuție, deocamdată, contextul următor:

(1) *{[(în **aceeaş** şedință) **de acum o săptămână] în care s'a făcut această înlocuire**}* [...] („Clujul", 6 mai 1923, p. 2).

Substantivul *şedință* este determinat definit prin demonstrativul de identitate, ***aceeaş***, formând, în opinia noastră, un grup/bloc compact din punct de vedere semantic şi sintactic, demonstrativul (anaforic, prin excelență) trebuind să fie explicat şi reaşezat pe axa timpului pentru o determinare cât mai concretă pentru receptorul mesajului; ***de acum o săptămână***, supradetermină grupul substantivului; relativa[32] (vezi *infra*, **2.5.5.6**.), la rândul ei, supradetermină grupul substantivului extins [(*aceeaş şedință) de acum săptămână]*.

2.5.2. Complementul numelui sau argumentele numelui îşi păstrează poziția *obligatorie* față de un nume de origine verbală/adjectivală, respectiv față de un nume relațional[33] etc.: *cinstirea **zeilor mării**/bucuria **Mariei**/bunicul **lor**/o parte **din text***. În cazul numelor de origine verbală/adjectivală se păstrează valențele sintactice de tip verbal/adjectival, iar cele relaționale cer un complement prin natura lor semantică, reclamând existența unei *relații*[34]. Complementul numelui *nu este unic* în grupul nominal (Nicolae 2011, p. 639), pentru că se pot actualiza mai multe complemente, în funcție de valențele semantico-sintactice pe care le are verbul/adjectivul de origine: *acordarea **de ajutoare săracilor de către fundație*** – sunt actualizate trei

[32] Considerăm că propoziția relativă adnominală, în general, are rolul de supradeterminare; în limbile indo-europene (sanscrita, greaca-veche, latina etc.), „pronumele relativ" (în general, având radicalul **yo-/*kwo-/*kwi*) se pare că a avut funcția de determinant al grupului nominal, similar articolului (Benveniste 1966, p. 220 şi urm.): *qui patres qui conscripti* (Festus 394, 25, *apud* Benveniste 1966, p. 222).

[33] În GR 2013 (p. 349 şi urm.), după cum am pomenit mai sus, complementul numelui apare sub titulatura de „argumente ale numelui"; se au în vedere acele complemente cerute de substantive de origine verbală, adjectivală, de cele iconice („picture nouns": *imagine*, *fotografie*, *scenă* etc.), şi de cele relaționale (*tată*, *văr*, *bunic*, *parte*, *fragment*, *mână* etc.)

[34] Al. Mardale (2006, p. 44 şi urm.) descrie grupurile prepoziționale raportate la un centru–nume fie drept argumente (compliniri obligatorii), fie adjuncți (facultativi). Numele care pot avea argumente sunt cele de origine verbală, numele relaționale, numele iconice (*imagine*, *fotografie* etc.) şi cele clasificatorii (*conceptul*, *noțiunea*, *categoria* etc.).

BDD-A28106 © 2018 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.25 (2026-09-15 08:20:58 UTC)

„complemente” obligatorii ale verbului de origine, *a acorda*, subiectul (*de către fundație*), complementul direct (*de ajutoare*) şi complementul indirect (*săracilor*).

Observație. Camelia Stan (2003, p. 113–168) face o trecere în revistă (destul de riguroasă) a posibililor subordonați ai numelor de acțiune în limba română şi, în acelaşi timp, insistă asupra capacității acestora de a conferi roluri tematice subordonaților: instrument – *uzul* ***rațiunii***, agent – *întrecerea* ***dintre ei*** etc. Se pot recunoaşte vecinătățile obligatorii în cazul unor nume care şi-au păstrat regimul prepozițional identic cu cel al verbelor din care provin: *adaptare* ***la noile condiții***, *desprinderea* ***de Ion Iliescu***; „circumstanțialele” sau „complementele circumstanțiale”[35]: circumstanța modală – *câştigarea* ***la limită***, circumstanța instrumentală – *trasul* ***cu pistolul***, complementul circumstanțial – *pătrunderea* ***în aparat****/supraveghere* ***aeriană*** etc.

Comentariu. Nu se disting tipuri de complemente/circumstanțiale în grupul nominal, ci sunt reunite sub denumirea de argumente ale numelui/complemente ale numelui. În cazul numelor de acțiune[36] însă, principiul unicității poate fi validat (în analogie cu grupul verbal): un nume de acțiune poate cere numai un singur tip de complement (al numelui), cu statut obligatoriu. Pe de-o parte, nu intenționăm să facem o (re)clasificare a complementelor numelui, în funcție de valențele sematico-sintactice ale verbului de origine. Pe de altă parte, pentru a uşura demersul explicativ de mai jos, ne vom folosi de denumirea/denumirile[37] de complement direct al numelui/complement indirect al numelui/complement prepozițional al numelui (deşi toate argumentele/complementele, cu puține excepții, sunt prepoziționale)/ complement circumstanțial de loc al numelui/subiect al numelui etc.

(2) *Trebuie să reagisăm [în contra introducerei* ***(în țară la noi) (a unor asemenea moravuri)]***. („Săptămâna”, 1907, p. 183)
(3) *M-am grăbit imediat a-mi procura {[colecția* ***(de legi şi de regulamente etc.), (a ministerului de instrucție)] (pe cei din urmă doi ani)}***. („Săptămâna”, 1906, p. 852)
(4) *e mai mult ⌈[o prețioasă (contribuție* ***documentară)] {care înlesneşte [(((cunoaşterea ((spiritului (societății românești))) în timpuri de grea încercare]}*** *⌉* („Gândirea”, 1922, p. 322)

În (2), numele-centru al grupului, *introducerei*, un infinitiv lung, are nevoie de completare semantică prin complementele sale: un circumstanțial de loc, ***în țară***, şi un complement direct, grupul ***a unor asemenea moravuri***[38]; ***la noi***, în

[35] Se face distincția între complement circumstanțial (cerut obligatoriu de verb: *A ajuns* ***acasă***) şi circumstanțial (cu statut facultativ: *A citit* ***toată noaptea***).

[36] Cât despre numele relaționale şi cele iconice, deşi presupun prezența obligatorie a unui subordonat, propunem să le includem în clasa supradeterminanților.

[37] Această clasificare a complementelor numelui pare contradictorie comparativ cu acele complemente propriu-zise ale verbului (în ceea ce priveşte modul de construcție/realizare, cel puțin), de aceea nu vom abuza de ea pe parcursul lucrării.

[38] Nu ne pronunțăm încă asupra funcției sintactice/semantice a lui AL. G. G. Neamțu (2011, p. 158 şi urm.) argumentatează „funcționalitatea” lui AL, fiind vorba, de fapt, despre o dublare de tip mai special, o „dublare posesivă”, deoarece are în vedere raportul de posesie. Aşadar AL-dublant ar fi o excepție de la principiul unicității în planul expresiei (Neamțu 2011, p. 164).

BDD-A28106 © 2018 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.25 (2026-09-15 08:20:58 UTC)

opinia noastră, are rolul unui determinant definit al grupului ***în țară***, funcționând din punct de vedere semantic precum un demonstrativ/posesiv (*în țara [aceasta]/în țara [noastră]*), având proprietatea de a localiza numele.

În (3), substantivul *colecția* (neologic), cu sugestie verbală în proveniența sa (< fr. *collection* < lat. lit. *collectio, -onis* „adunare, culegere", un derivat al verbului *colligĕre* „a culege, a aduna"), cere un complement direct, ***de legi*** şi ***de regulamente***, şi un subiect, grupul ***a ministerului de instrucție***. Numele şi complementele sale formează, după părerea noastră, un bloc compact datorită relației/relațiilor mai strânse între constituenți, ataşându-i-se (în mod facultativ) acestui grup/bloc compact un circumstanțial de timp[39], grupul ***pe cei din urmă doi ani***.

În (4), grupul *contribuție* ***documentară*** este unul compact, din cauza numelui de origine verbală cu un complement prepozițional, iar *prețioasă*, un modificator, de data aceasta, se raportează la grupul compact nominal, definindu-l semantic. La rândul lui, numele *cunoaşterea* formează un grup sintactic compact cu grupul complementului direct al numelui, ***spiritului societății româneşti***. Circumstanțialul de timp al numelui, ***în timpuri de grea încercare***, se subordonează numelui cu complementul său (văzut ca un bloc compact).

2.5.3. Cuantificatorul (Nicolae 2011, p. 638–639 şi GBLR 2010, p. 375 şi urm.), concretizat numai în prezența determinantului (iar în lipsa lui, devine el însuşi determinant indefinit), este exprimat prin numerale, adjective pronominale indefinite sau negative şi prin alte structuri cu sens cantitativ: (*Aceste* ***două*** *fete) sunt gălăgioase/(Două fete) au venit//(Două fete) sunt gălăgioase.*

Comentariu. Totuşi, la nivel textual, în grupul *două fete* (din cel de-al treilea exemplu) s-ar putea identifica/subînțelege determinarea definită[40]: ***două*** *fete* (*de-acolo/din clasă/dintre cele prezente* etc.) *sunt gălăgioase*; prin urmare, numeralul cardinal ar îndeplini funcția de cuantificator. Subînțelegerea determinantului se poate explica datorită prezenței numelui predicativ ce are rolul de a exprima o proprietate a subiectului, cunoscut de vorbitor/interlocutor, în principiu.

2.5.3.1. Cuantificatorul intern (cel coocurent cu un determinant), aşezat în interiorul unui grup nominal, este unic, deoarece „cuantificarea sintactică a unui grup nominal nu se poate realiza decât o singură dată" (GBLR 2010, p. 375): *aceste* ***două*** *fete*.

2.5.3.2. Cuantificatorul extern (nu poate fi niciodată determinant), aşezat în extremitatea stângă sau dreaptă a grupului, poate fi coocurent cu un cuantificator intern şi, spre deosebire de acesta din urmă, apare lângă nume determinate definit; este vorba despre adjectivele pronominale nehotărâte/numerale colective *tot*, *amân-*

[39] Al. Nicolae (2011, p. 639) include componentele facultative („circumstanțialele") în clasa modificatorilor numelui, a celor care „modifică sau caracterizează" semantic numele.

[40] Credem că determinarea/supradeterminarea (inerent definită) poate să se realizeze şi prin grupuri prepoziționale (prepoziție cu adverb/prepoziție cu substantiv, având sens partitiv etc.). Toate acestea localizează numele într-un fel sau altul: *carte* ***a de-acolo****/carte* ***a de pe masă****/* ***un*** *soldat* ***dintre cei acuzați*** etc.

BDD-A28106 © 2018 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.25 (2026-09-15 08:20:58 UTC)

doi, *tustrei*, *câteşitrei* (Nicolae 2011, p. 639 şi GBLR 2010, p. 375–376): ***toată*** *această familie/****toți*** *cei şase bărbați/****amândouă*** *fetele*. Unicitatea cunatificatorului extern se verifică, conform GBLR 2010, p. 376: are o poziție extremă/periferică şi cuantifică întregul grup nominal (care poate fi format dintr-un nume determinat şi un cuantificator intern): *[****Toți*** *(cei* ***şase*** *cavaleri)] au impresionat vestul.*

2.5.4. Posesorul este unic (GBLR 2010, p. 383 şi urm.) în grupul nominal; din punct de vedere sintactic, stabileşte „o relație de posesie împreună cu un alt constituent desemnând obiectul posedat”. Se exprimă prin substantive/pronume în G (*rochia* ***Mariei***), prin clitice de D (*Şi pletele-****i*** *curg râu*) şi prin adjective pronominale posesive (*Cartea* ***mea*** *e pe masă*).

Comentariu. Propunem ca posesia să fie integrată în conceptul de determinare şi supradeterminare. Dăm câteva exemple spre ilustrarea ipotezei noastre de lucru:

(5) *şi eu ştiu [(de la serviciile* ***noastre****) secrete]* (*CLRVAN*, 381)
(6) *s-a potrivit să fie {[(o piesă franțuzească↓)* ***a lui mişel legrand****]* ⎪*dacă nu mă înşel*↑⎪⎪*da*↑ ⎪***din umbrelele din şerbur****}* (*CLRVAN*, 255)

În (5), posesivul, datorită rolului său de localizare a obiectului posedat la posesor[41], după părerea noastră, supradetermină definit numelele determinat prin articolul definit enclitic. Modificatorul[42] *secrete* se subordonează grupului/blocului compact *(de la) serviciile noastre*; dacă ar trebui să facem o ierarhie a subordonaților numelui, în contextul acesta, surpradeterminarea ocupă primul loc, dată fiind topica subordonaților numelui: vorbitorul credem că a simțit nevoia să pună accentul în primul rând pe posesiv.

În (6), avem de-a face cu un grup compact ***o*** *piesă franțuzească*, cu un determinant indefinit şi un modificator al numelui, căruia i se ataşează posesivul (construcția în G), cu rolul de a supradetermina definit grupul nominal. ***Din umbrelele din şerbur***, în opinia noastră, ar continua supradeterminarea grupului mărit ***o*** *piesă franțuzească* ***a lui mişel legrand***. Credem că e vorba despre o supradeterminare succesivă. Supradeterminanții au o poziție unică în raport cu grupul căruia i se subordonează.

2.5.5. Modificatorul, cel care caracterizează din punct de vedere semantic un nume, poate fi exprimat prin adjective propriu-zise (*rochie* ***frumoasă***), adjective pronominale de întărire (*băiatul* ***însuşi***), numeral ordinal cu valoare adjectivală (*premiul* ***al doilea***), grupuri prepoziționale (*băiatul* ***din dreapta***), grup nominal denominativ[43] (*eleva* ***Popescu***), grup verbal (*fete* ***țipând în noapte***), grup adverbial (*venirea* ***vineri***), propoziție relativă (*fetele* ***care au țipat***); este singura funcție sintactică dintr-un grup nominal care nu se supune unicității (GBLR 2010, p. 379):

[41] *Apud* Rijkhoff 2002, p. 173–174: posesivele sunt asimilate demonstrativelor, din cauza proprietăților acestora de a fi localizatoare.

[42] Păstrăm încă denumirea de modificator, funcție sintactică ce caracterizează numele (GBLR 2010).

[43] În GR 2013, p. 369–370, modificatorul denominativ (fosta apoziție derminativă) este inclus într-o altă categorie, distinctă de modificatori, denumită clasificatorii numelui („classifiers”).

BDD-A28106 © 2018 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.25 (2026-09-15 08:20:58 UTC)

într-un grup nominal pot exista unul sau mai mulți modificatori „fie coordonați, [...], fie ierarhizați [...]” (Nicolae 2011, p. 640). Vom aduce câteva observații:

2.5.5.1. Adjectivul pronominal de întărire[44] are rolul de a supradetermina numele deja determinat definit, dată fiind originea sa demonstrativă (compus din: *îns*, *-ă* < lat. pop. *ipsus*, *ipsa*, *ipsum*, a se vedea *i(s) + pse/pte*, şi forme ale pronumelui reflexiv/personal). Poate fi inclus în tabăra determinanților „emfatici”. În româna actuală, pronumele de întărire are întotdeauna valoare adjectivală, deoarece însoțește în mod obligatoriu un nume; am putea face o analogie cu articolul (însoțitorul prin excelență al numelui), până la un anumit punct, cu deosebirea că pronumele de întărire, la fel ca şi demonstrativul postnominal, se subordonează numelui deja determinat definit.

2.5.5.2. Numeralul ordinal (postnominal) a fost exclus din grupul cuantificatorilor, deoarece nu cuantifică propriu-zis, ci indică ordonarea pe o scală (GBLR 2010, p. 372); noi propunem ca acesta să fie considerat un supradeterminant, pentru că localizează numele în spațiu/timp, aşa cum o face demonstrativul. Cu alte cuvinte, demonstrativul şi numeralul ordinal au în comun proprietatea de a „localiza” numele.

2.5.5.3. Având în vedere exemplul citat, *băiatul* ***din stânga***, preluat ca atare din Nicolae 2011, p. 640, ***din stânga*** nu poate fi modificator, care caracterizează semantic numele. Nu transformă numele *băiatul*, aşa cum ar face-o ***înalt*** etc., ci, mai degrabă, supradetermină numele, localizându-l. Acest grup prepozițional are valoare deictică, precum un demonstrativ.

2.5.5.4. Modificatorul denominativ/clasificatorul, din exemplul *eleva* ***Popescu***, este, cu toate acestea, unic în grupul nominal; ar fi *multiplu* numai pe planul coordonării: *elevele* ***Popescu şi Ionescu***. În **eleva* ***Popescu Ionescu***, cei doi termeni denominativi nu au cum să aibă doi referenți diferiți, făcând excepție situația în care numele acestei eleve este *Popescu Ionescu*.

2.5.5.5. În *venirea* ***vineri***, adverbul este considerat un modificator, în ciuda comportamentului verbal pe care îl are numele. Întrucât „circumstanțialul” este o completare facultativă a verbului/numelui de origine verbală, autorii GBLR 2010 nu-l cuprind în clasa complementelor numelui. Nu dorim să ne pronunțăm categoric în această privință, însă credem că modificatorul poate „modifica” semantic doar un nume propriu-zis (fără a fi de origine verbală sau adjectivală). Adjuncții numelui de acțiune sau de origine adjectivală completează un număr strict de valențe latente, obligatorii sau nu, în funcție de natura verbului/adjectivului. Numele propriu-zis, cu excepțiile de rigoare, îşi este suficient sieşi: ***Omul*** *este o trestie gânditoare*; în schimb: ****La vederea****, i s-a făcut rău.*

[44] G. G. Neamțu (1994, p. 89–99) observă că adjectivele pronominale de întărire sunt similare posesivelor (*meu*, *tău*, *său*) datorită faptului că au persoană (deci cu valoare deictică) şi număr, numai că, în cazul adjectivelor de întărire, există o identitate de persoană şi număr cu pronumele/substantivul regent. Valoarea deictică poate constitui trăsătura comună a determinanților/supradeterminanților numelui.

BDD-A28106 © 2018 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.25 (2026-09-15 08:20:58 UTC)

2.5.5.6. Presupunem, ca ipoteză de lucru, că relativa (vezi *supra*, nota 32) de tip atributiv poate substitui/subînțelege demonstrativul, deoarece, din punctul de vedere al desemnării, are aceeaşi valoare deictică precum demonstrativul: *Fata **(aceea)*** (,) ***care a intrat în clasă** s-a ascuns după cortină*.

2.5.5.7. Se dau următoarele exemple pentru verificarea funcționării principiului unicității modificatorilor în grupul nominal.

(7) ***{[Un palton) de stofã] vechi}** atârna de cuier.*
(8) ***{[(Un palton vechi] (,) de stofã}*** (,) *atârna de cuier.*
(9) ***[(Un) vechi (palton de stofă)]**, atârna de cuier.*

În (7), din punct de vedere ierarhic[45], determinantul indefinit ocupă primul loc, adică este cel mai apropiat semantic de numele său, pentru că îl integrează în actul vorbirii; ***de stofă*** este un modificator restrictiv[46], cu care formează un bloc compact, iar ***vechi***, un modificator nonrestrictiv, ar face referire la întreagul grup ***un palton de stofă.***

În (8), topica constituenților grupului nominal este inversată. Modificatorul nonrestrictiv îl precedă pe cel restrictiv; schimbarea poziției modificatorilor are o motivație pragmatică[47], topica acestora nefiind una fixă în comunicare. Prin urmare, ***de stofă*** restricționează semnificația grupului nominal (substantiv şi adjectiv).

În (9), adjectivul este în poziție prenominală şi se subordonează grupului nominal ***palton de stofă***, un bloc compact, compus din substantiv şi modificatorul său restrictiv.

2.5.5.8. Credem că funcțiile sintactice al grupului nominal, cu centrul un nume de origine non-verbală şi non-adjectivală, ar trebui reorganizate[48], conform conceptelor dezvoltate de Jan Rijkhoff (2002, p. 100), de localizare, cuantificare şi calificare/modificare, aplicate unor entități spațiale concrete, substantive comune ce cunosc numărul: „most nouns modifiers can be characterized in terms of the Quality, Quantity and Locality". Localizarea are în vedere funcția sintactică de determinant: supradeterminarea (succesivă sau nu) reprezintă o prelungire a determinării; demonstrativele, posesivele, numeralele ordinale, construcțiile cu genitivul sau acuzativul, CEL şi AL pot avea rolul de supradeterminanți ai numelui deja determinat (definit) în discurs. Cuantificarea se realizează cu ajutorul cuantificatorilor, concomitent cu determinarea. Calificarea (sau modificarea) o îndeplineşte atributul (sau modificatorul, conform GBLR 2010).

---

[45] Despre ierarhia constituenților în grupul nominal, respectiv definirea/exemplificarea modificatorilor restrictivi//nonrestrictivi, vezi Pană Dindelegan 2010, p. 141–146): determinanții ocupă poziția cea mai înaltă, urmați de cuantificatori, complemente, modificatori restrictivi/nonrestrictivi/posesivi.

[46] Tot în Pană Dindelegan 2010b, p. 141 şi urm. modificatorul restrictiv este strâns legat semantic şi sintactic de numele său şi modifică denotația substantivului regent (*copil **de profesor***, *elev **bucureştean*** etc.), spre deosebire de cel nonrestrictiv (*rochie **roşie***, *păr **lung*** etc.).

[47] A se vedea limba latină: ordinea adjuncților (unui nume) avea o valoare expresivă, nu una sintactică; trebuie adăugat că nu putea fi vorba despre grupuri/structuri sintactice compacte, precum în limbile moderne (Ledgeway 2012, p. 30 şi urm.).

[48] Nu ne dezicem de ceea ce GBLR 2010 susține în descrierea funcțională a grupului nominal românesc.

BDD-A28106 © 2018 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.25 (2026-09-15 08:20:58 UTC)

3. Concluzii

3.1. Principiul unicității funcțiilor sintactice, atât cel definit de D. D. Drașoveanu (1971; 1997), cât şi cel explicat de GBLR 2010, se verifică cel mai bine în grupul verbal şi subordonații săi; este vorba despre subordonații a căror prezență este cerută de verb sau satisfac valențele verbului (complementul direct, indirect/indirect prepoziționalşi subiectul, dacă se acceptă condiția sa de subordonat al verbului/ predicat). Modul de construcție a subordonatului-complement (flexiunea şi jocțiunea) s-ar putea încadra în descrierea unicității funcției sintactice. Circumstanțialele (aşa cum sunt ele definite de GBLR 2010, drept adjuncți facultativi ai verbului), categorizate după un criteriu semantic, spre deosebire de complementul direct sau indirect, nu sunt unice în grupurile sintactice. Presupunem, deşi discuția rămâne deschisă, că verbul cu ale sale complemente (prezențe obligatorii) formează un grup sintactic compact, din punct de vedere semantic, iar circumstanțialele se subordonează acestui grup.

3.2. Principiul unicității funcțiilor sintactice se aplică şi în interiorul grupului nominal, dar pe baza unui criteriu semantic, nu al unuia ce se referă la felul de construcție a termenului subordonat. Dintre toate funcțiile grupului nominal, determinarea definită, în principiu, este necesară/obligatorie pentru integrarea numelui în comunicare/enunț. Determinantul şi numele său constituie un grup sintactic compact. Ceilalți adjuncți ai numelui, cunatificatorul, respectiv atributul/modificatorul se subordonează acestui grup.

3.3. Supradeterminarea este o urmare firească a determinării, datorită nevoii de a localiza cât mai exact numele în discurs/lumea referențială, însă nu are o poziție unică; putem vorbi de o supraderminare succesivă a unui nume în lumea referentului.

3.4. Cuantificarea se face o singură dată în grupul nominal, dar nu este o prezență obligatorie. Atributul/modificatorul, ce operează în interiorul numelui, necesită o discuție mai amplă. În principiu, ordinea atributelor în grupul nominal are un rol important: în mod firesc, atributul plasat imediat după nume (deja determinat) formează cu acesta din urmă un grup sintactic, iar atributul ce îl urmează se raportează la acest grup. Atributul prenominal[49] credem că se subordonează întregului grup nominal (în cazul în care numele este succedat de alte atribute), datorită poziției sale.

ABREVIERI BIBLIOGRAFICE. SIGLE

Benveniste 1966 = Émile Benveniste, *Problèmes de linguistique générale*, Paris, Éditions Gallimard, 1966.

Bidu-Vrănceanu *et alii* 1997 = Angela Bidu-Vrănceanu *et alii*, *Dicționar general de științe. Științe ale limbii*, Bucureşti, Editura Ştiințifică, 1997.

Brăescu 2012 = Raluca Brăescu, *Adjectivul în limba română. Sintaxă şi semantică*, Bucureşti, Editura Universității din Bucureşti, 2012.

CL = „Cercetări de lingvistică”, Cluj(-Napoca), I–XXXVIII, 1956–1993.

[49] Vom discuta cu alt prilej despre atributul (un adjectiv) ce poartă însemnul determinării definite (*frumosu**l** copil*).

BDD-A28106 © 2018 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.25 (2026-09-15 08:20:58 UTC)

„Clujul” = „Clujul”. Ziar săptămânal independent, I, 1923.
Coteanu 1969 = Ion Coteanu, *Morfologia numelui în protoromână (Româna comună)*, Bucureşti, Editura Academiei România, 1969.
Drăguțoiu 2015 = Adela Drăguțoiu, *Principiul unicității funcțiilor sintactice în grupul nominal. Câteva adnotări*, în *Înspre şi dinspre Cluj. Contribuții lingvistice. Omagiu profesorului G. G. Neamțu la 70 de ani*, Cluj-Napoca, Editurile Scriptor şi Argonaut, 2015, p. 220–226.
DR, s.n. = „Dacoromania”, serie nouă, Cluj-Napoca, I, 1994–1995 şi urm.
Draşoveanu 1971 = D. D. Draşoveanu, *O categorie sintactică – unicitatea*, în CL, XVI, 1971, nr. 2, p. 325–355.
Draşoveanu 1992 = D. D. Draşoveanu, *Tranzitiv/intranzitiv şi direct/indirect – două antinomii contestabile*, în CL, XXXVII, 1992, nr. 1, p. 53–63.
Draşoveanu 1997 = D. D. Draşoveanu, *Teze şi antiteze în sintaxa limbii române*, Cluj-Napoca, Editura Clusium, 1997.
Drăguțoiu 2014 = Elena Adela Drăguțoiu, *Câteva observații privind unicitatea în sintaxă*, în DR, s.n., XIX, 2014, nr. 2, p. 141–152.
Drăguțoiu 2017 = Adela Drăguțoiu, *Supradeterminarea numelui în limba română şi principiul unicității funcționale*, în Helga Bogdan Oprea, Andreea-Victoria Grigore, Rodica Zafiu (editori), *Lingvistică românească. Lingvistică romanică. Actele celui de-al XVI-lea Colocviu Internațional al Departamentului de Lingvistică (Bucureşti, 25–26 noimebrie 2016)*, Bucureşti, Editura Universității din Bucureşti, 2017, p. 61–66.
Florea 1983 = Melania Florea, *Observații statistice asupra constituenților grupului nominal din limba română contemporană*, în LR, XXVIII, 1979, nr. 6, p. 589–593.
GALR 2005 = *Gramatica limbii române*, vol. I. *Cuvântul*, Bucureşti, Editura Academiei Române, 2005.
„Gândirea” = „Gândirea”. Literară, artistică, socială, Cluj–Bucureşti, I, 1922–1923 şi urm.
GBLR 2010 = *Gramatica de bază a limbii române (GBLR)*, Bucureşti, Editura Univers Enciclopedic, 2010.
GLR 1963 = *Gramatica limbii române*, vol. II. Ediția a II-a, revăzută şi adăugită, Bucureşti, Editura Academiei Române, 1963.
GR 2013 = *The Grammar of Romanian (GR)*, Oxford, Oxford University Press, 2013.
Ledgeway 2012 = Adam Ledgeway, *From Latin to Romance. Morphosyntactic Typology and Change*, Oxford, Oxford University Press, 2012.
LR = „Limba română”, Bucureşti, I, 1952 şi urm.
Mardale 2006 = Alexandru Mardale, *Prepoziții şi grupuri prepoziționale lexicale adnominale*, I, în SCL, LVII, 2006, nr. 1, p. 35–53.
Neamțu 1994 = G. G. Neamțu, Observații asupra adjectivelor pronominale de întărire, în LR, XLIII, 1994, nr. 3–4, p. 89–99 (în colaborare cu Elena Dragoş).
Neamțu 1999 = G. G. Neamțu, *Teoria şi practica analizei gramaticale*, Cluj-Napoca, Editura Excelsior, 1999.
Neamțu 2000 = G. G. Neamțu, *Observații pe marginea conceptelor de „articol” şi „determinare”*, în StUBB, Philologia, XLV, 2000, fasc. 1, p. 19–31.
Neamțu 2004 = G. G. Neamțu, *Sintagma verbală şi problema „reflexivului” impersonal*, în StUBB, XLIX, 2004, nr. 3, p. 41–47.
Neamțu 2011 = G. G. Neamțu, *Despre statutul morfosintactic al lui „al” dublant*, în DR, s.n., XVI, 2011, nr. 2, p. 149–166.
Nicolae 2011 = Alexandru Nicolae, *Pe marginea descrierii grupului nominal în* ***Gramatica de bază a limbii române***, în Manuela Nevaci (ed.), *Studia linguistica et philologica. Omagiu Profesorului Nicolae Saramandu*, Bucureşti, Editura Universității din Bucureşti, 2011, p. 635–653.
Pană Dindelegan 1978 = Gabriela Pană-Dindelegan, *Determinant obligatoriu versus determinant facultativ: o paralelă sintactică între verb şi substantiv*, în SCL, XXIX, 1978, nr. 5, p. 593–596.
Pană Dindelegan *et alii* 2010 = Gabriela Pană-Dindelegan, Adina Dragomirescu, Isabela Nedelcu, *Morfosintaxa limbii române. Sinteze teoretice şi exerciții*, Bucureşti, Editura Universității din Bucureşti, 2010.
Rijkhoff 2002 = Jan Rijkhoff, *The Noun Phrase*, Oxford, Oxford University Press, 2002.

BDD-A28106 © 2018 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.25 (2026-09-15 08:20:58 UTC)

„Săptămâna” = „Săptămâna”, Bucureşti, I, 1907 şi urm.
SCL = „Studii şi cercetări lingvistice”, Bucureşti, I, 1950 şi urm.
Stan 2003 = Camelia Stan, *Gramatica numelor de acţiune din limba română*, Bucureşti, Editura Universităţii din Bucureşti, 2003.
StUBB = „Studia Universitatis Babeş-Bolyai”, Cluj-Napoca, I, 1955 şi urm.

THE PRINCIPLE OF THE UNIQUENESS OF SYNTACTIC FUNCTIONS IN ROMANIAN GRAMMAR

(*Abstract*)

Our paper aims to make some remarks concerning the uniqueness of syntactic functions in Romanian grammar, which is described and explained from two points of view, one belonging to D. D. Draşoveanu (1971) and the other one to *Gramatica de bază a limbii române* (2010). We aim to describe the semantic and syntactic structure of the noun phrase. We point out the fact that the reference of (non-verbal and non-adjectival) nouns is established by means of determiners (polydefinite structures), quantifiers and attributes, although, usually, nouns do not require a sort of semantic completion to the same degree as verbs.

Cuvinte-cheie: *principiul unicităţii sintactice*, *grup nominal*, *supradeterminant*.
Keywords: *uniqueness of syntactic functions*, *noun phras*e, *polydefinite structure*.

Universitatea Babeş-Bolyai
Facultatea de Litere
Cluj-Napoca, str. Horea, 31
elenaadelaghent@yahoo.com

BDD-A28106 © 2018 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.25 (2026-09-15 08:20:58 UTC)